Kinnitatud Emmaste Vallavolikogu

25.09.2014 määrusega nr 9

Emmaste valla arengukava 2004-2018

Emmaste 2014

SISUKORD

1. EMMASTE VALLA HETKEOLUKORRA ANALÜÜS ... 3

1.1 Asend ja kujunemine ... 3

Ajalugu ... 5

1.2 Rahvastik ... 6

1.3 Maakasutus ja ruumiplaneerimine ... 10

Sõru sadam ... 10

Tärkma ja Haldi väikesadamad ... 10

1.4 Kommunaalmajandus ... 11

Veemajandus ... 11

Soojamajandus ... 11

Teed ja välisvalgustus ... 12

Jäätmemajandus ... 12

Heakord ... 13

1.5 Ettevõtlus ... 14

Turismiettevõtlus ... 16

1.6 Haridus ja noorsootöö ... 17

Emmaste Lateaed Naksitrallid ja Leisu lastehoid ... 17

Emmaste Põhikool ... 18

Emmaste Avatud Noortekeskus (ANK) ... 19

1.7 Kultuur ja vaba aeg ... 20

1.8 Kodanikuliikumine ... 21

1.9 Sotsiaalvaldkond ... 23

1.10 Valla juhtimine ... 25

2. ARENGUVÕIMALUSTE ANALÜÜS ... 28

3. EMMASTE VALLA ARENGUVISIOON ... 29

3.1 Emmaste valla visioon ... 29

3.2 Emmaste valla valdkondlikud arenguvisioonid ... 29

4. ARENGUKAVA REALISATSIOONIPLAAN ... 31

5. ARENGUKAVA KINNITAMINE JA MUUTMINE ... 34

LISAD ... 35

Lisa 1. Valla tugevused, nõrkused, muutusvajadus ja ohud ... 35

Lisa 2. Arenguvajaduste kokkuvõte ... 40

Lisa 3. Käesolevale arengukavale lisanduvad arengukavad ... 42

SISSEJUHATUS

Seadusest tulenevalt on igal Eesti omavalitsusüksusel kohustus koostada arengukava, et määrata omavalitsusüksuse pikema- ja lühemaajalised arengueesmärgid. Arengukava peab olema seotud kõikide seaduse alusel omavalitsusele kohustuslike valdkondlike arengukavadega ja valla üldplaneeringuga ning hõlmama vähemalt kolme eelarveaastat, kui vallal ei ole pikemaajalisi varalisi kohustusi (kohaliku omavalitsuse korralduse seadus, § 37).

Emmaste valla arengukava on koostatud 2003. aastal ning täiendatud aastatel 2005, 2007, 2010, 2011 ja 2013. Arengukava koostamisel on osalenud vallavolikogu ja -valitsuse liikmed, kohalikud elanikud ning kasutatud on ka vallavälist nõustamist ja abi.

Emmaste valla arengukava koostamisel on kogutud andmeid erinevate arenguvaldkondade kaupa. Hetkeolukorda analüüsides on püütud leida valdkondlikud võtmeprobleemid ning sellest lähtuvalt olulisemad arenguvajadused ja arenguvisioon. Arengukava viimases osas on välja toodud strateegiliste eesmärkide saavutamiseks vajalik realisatsiooniplaan.

Kokkuvõtlikult koosneb Emmaste valla arengukava järgmistest osadest:

- valla profiil: hetkeolukorra kirjeldus arenguvaldkondade kaupa, tugevuste ja nõrkuste väljatoomine;
- valla arenguvõimaluste analüüs ja arenguvisioon valdkondade kaupa;
- arengukava realisatsiooniplaan;

Valla profiili koostamisse on panustanud vallavalitsuse ja -volikogu liikmed, nõustajad ning kohalikud elanikud.

1. EMMASTE VALLA HETKEOLUKORRA ANALÜÜS

Käesolevas peatükis antakse ülevaade Emmaste valla asendist ja ajaloost, looduskeskkonnast, valla rahvastikust ning hetkeolukorrast arenguvaldkondade kaupa.

Olulisemad valdkonnad Emmaste valla arengu seisukohast on maakasutus- ja ruumiplaneerimine, kommunaalmajandus, ettevõtlus, haridus ja noorsootöö, kultuur ja vaba aeg, kodanikuliikumine, sotsiaalvaldkond ning valla juhtimine. Erinevate valdkondade kirjeldamisel on välja toodud selle peamised tugevused ja nõrkused.

1.1 Asend ja kujunemine

Emmaste vald asub Hiiu maakonna lõunaosas, piirnedes mere ning Käina ja Kõrgessaare vallaga (joonis 1). Emmaste valla keskus on Emmaste küla, mis jääb maakonnakeskusest Kärdla linnast 40 km ja pealinnast Tallinnast 170 km ehk ligikaudu 4,5 tunni pikkuse autosõidu kaugusele. Vallasiseselt jaguneb piirkond kantideks ehk kohalike sõnul „otsadeks": Emmaste, Jausa, Nurste, Sõru ja Valgu (joonis 2). Emmaste vallas on 43 küla, mille asustus paikneb peamiselt suuremate teede vahetus läheduses (joonis 3).

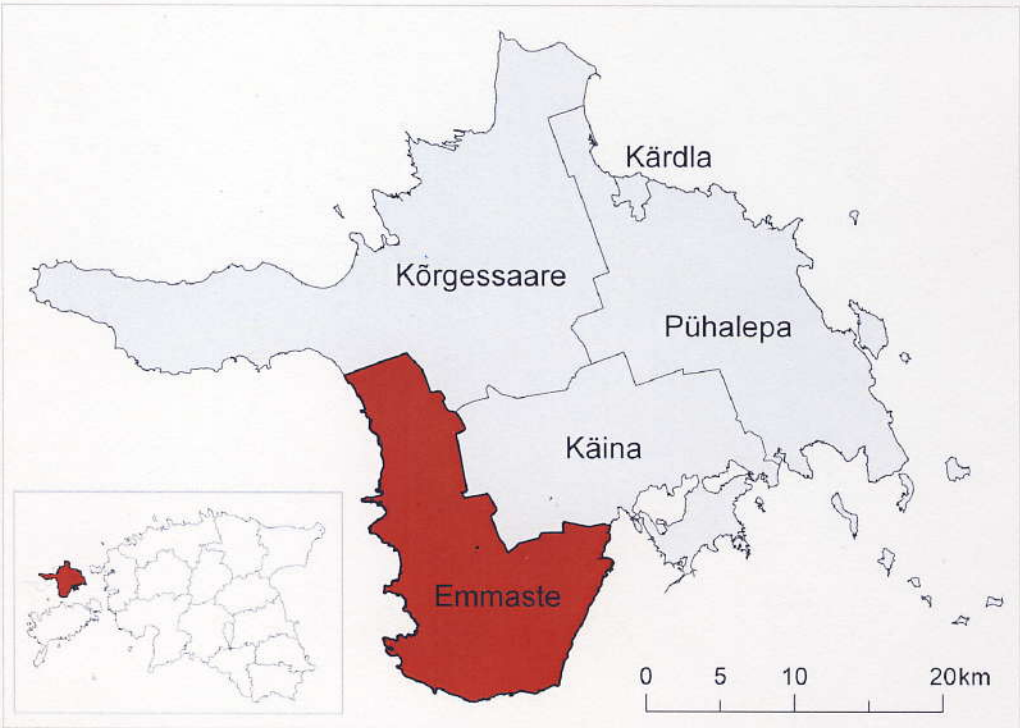

Joonis 1. Emmaste valla asukoht.

Joonis 2. Emmaste valla kandid.

Emmaste valla pindala on 19749 ha, millest 12427 ha moodustab metsamaa, 3334 ha haritav maa, 1652 ha looduslik rohumaa, 242 ha õuemaa ja 2094 ha muu maa. Valla territooriumil on 34 arhitektuurimälestist, 52 kunstimälestist, 4 arheoloogiamälestist ja 8 ajaloomälestist.

Üldjoontes on Emmaste valla looduskeskkond tänaseni hästi säilinud kohalike elanike loodussõbraliku elustiili ja nõukogude aja tugevdatud piirirežiimi tõttu. Samas on aga nõukogude aja kolhooside suurpõllumajanduse ning maaparanduse tõttu kannatada saanud suure liigirikkusega kohalikud pärandkooslused. Valla territooriumil asub 3630 ha ulatuses kaitstavate loodusobjektide maad ja 2266 ha ulatuses Natura 2000 linnu- ja loodusala (umbes 11% kogu valla territooriumist). Samuti asub Emmaste vallas rahvusvahelise tähtsusega linnuala (IBA – *Important Bird Area*). Maastikuliselt ja liigirikkuselt omavad olulist väärtust võrdlemisi hästi hooldatud pärandkooslused (nt rannaniite umbes 705 ha).

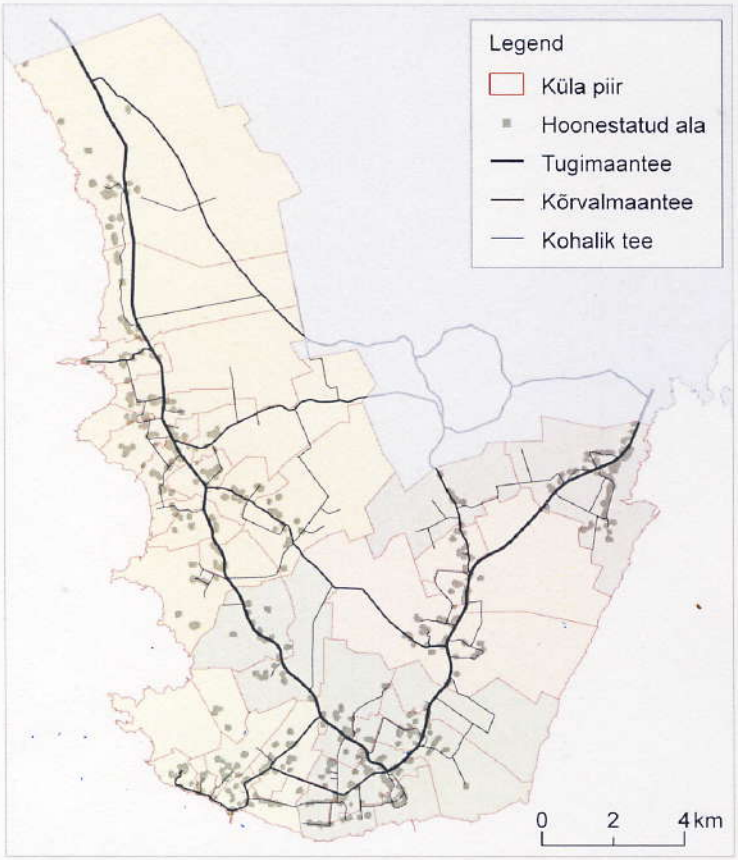

Joonis 3. Emmaste valla asustus.

Ajalugu

XIII sajandil kuulus suurem osa tänasest Emmaste valla alast Saare-Lääne piiskopkonna valdusesse, kuid oli sel ajal veel vähe asustatud. Tol ajal nimetati haldusüksust Sõrro ehk Hagapä vakuseks, millest moodustati hiljem Emmaste vald ja kihelkond. Vakuse läänerannikule, nüüdse Vanamõisa küla kohale, oli juba XV sajandil rajatud piiskopi ametimõis Alliksaare, mille juures oli ka sadamakoht. 1780. aastal lammutati Emmaste külas olnud talud ja küla asemele rajati mõis.

1782. aastal oli Emmaste mõisal 142 talu 1334 elanikuga, ühes talus elas keskmiselt 9 inimest. 1858. aastal oli talude arv langenud 122 taluni, elanike arv aga suurenenud 1828-ni, mis teeb ühe talu kohta keskmiselt 15 inimest. Lisaks elas Emmaste mõisa alal 182 vabadikku ja mõisas 33 inimest, mis annab kogurahvastikuks 2043. 30 aastat hiljem, 1888. aastal oli mõisapiirkonna külades elanike arv kasvanud 3023-ni, lisaks elas 34 inimest mõisasulas. Seega elas mõisapiirkonnas kokku 3057 inimest.

Esimese Eesti Vabariigi ajal kuulus Emmaste vald Läänemaa koosseisu. Valla pindala oli 1934. aastal 131 km^2, elanike arv 3512.

1940-ndatel jagati endine vallapiirkond erinevateks külanõukogudeks. Valla lõunaossa moodustati Emmaste külanõukogu administratiivkeskusega Viiterna külas. Eraldi moodustati Leisu külanõukogu, kuhu kuulusid valla põhjapoolsed asulad keskusega Nurste külas. Hiljem külanõukogud liideti ning territoorium laienes ka Käina külanõukogusse kuulunud Jausa küla arvelt. Jausa küla liideti Emmaste ja Leisu külanõukogudega.

Nõukogude Liidu perioodil vähenes põlisasukate arvukus piirkonnas eelkõige seetõttu, et rannikuäärne asend soodustas laevadega põgenemist selleaegse režiimi eest peamiselt Rootsi ja Saksamaale. Kunagine purjelaev Alar, millega suur osa inimesi põgenes, seisab praegu Sõru sadamas.

Vallaks sai Emmaste taas 1990-ndate aastate alguses. 1991. aastal kinnitati valla põhimäärus ja arengukava ning 1992. aastal kinnitati Eesti Vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi seadlusega Emmaste omavalitsusliku üksuse staatus.

1.2 Rahvastik

2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse (REL 2011) andmetel elas Emmaste vallas 1102 inimest. Enim elas inimesi Emmaste (217), Jausa (92), Harju (73), Hindu (68), Nurste ja Valgu külas (mõlemas 42) (joonis 4). Tabelis 1 on toodud Emmaste külade jagunemine elanike arvu alusel. Valdava osa külade rahvaarv jääb alla 30. Alla kümne elanikuga külasid on Emmaste vallas kokku 14. Valla ainuke ilma püsielaniketa küla on Tohvri.

Tabel 1. Emmaste valla asustusüksuste jagunemine rahvaarvu alusel (REL 2011).

Elanikke	Külasid
> 100	1
50-100	3
30-50	8
10-30	17
< 10	14

Kümne aastaga on Emmaste valla rahvaarv vähenenud 16% (tabel 2). Enim on elanike arv vähenenud Jausa kandis (29%). Sõru kandis on rahvaarv vähenenud 18% ja Emmaste kandis 17%. Tagasihoidlikum on elanike arvu vähenemine olnud Nurste (10%) ja Valgu kandis (12%).

Tabel 2. Rahvaarvu muutus 2000. aasta rahvaloenduse ja 2011. aasta rahva ja eluruumide loenduse andmetel Emmaste valla kantide lõikes.

Kant	REL		Muutus 2000 - 2011	
	2000	2011	Elanike arv	%
Emmaste	451	373	-78	-17%
Nurste	332	300	-32	-10%
Sõru	224	183	-41	-18%
Valgu	144	127	-17	-12%
Jausa	168	119	-49	-29%
Emmaste vald	**1319**	**1102**	**-217**	**-16%**

Joonisel 4 on toodud rahvaarvu muutus valla asulates perioodil 2000-2011 (RL 2000, REL 2011). Enim on elanike arv suurenenud Külama külas (10 inimese võrra) ja vähenenud Jausa külas (36 inimese võrra).

Valla rahvaarvu pidev vähenemine on tingitud nii valla loomulikust iibest kui ka rändesaldost – mõlemad on viimastel aastatel olnud valdavalt negatiivsed (rahvastikuregister). Viimase viie aasta loomulik iive on Emmastes olnud positiivne vaid 2008. aastal, mil vallas sündis viis inimest rohkem kui suri. 2009. aastal oli loomulik iive -7, mis oli viimase viie aasta negatiivseim (joonis 5). Rändesaldo on samuti olnud positiivne vaid 2007. ja 2009. aastal, vastavalt 36 ja 5. 2010. ja 2011. aastal on saldo olnud viimase viie aasta negatiivseim (mõlemal aastal -19).

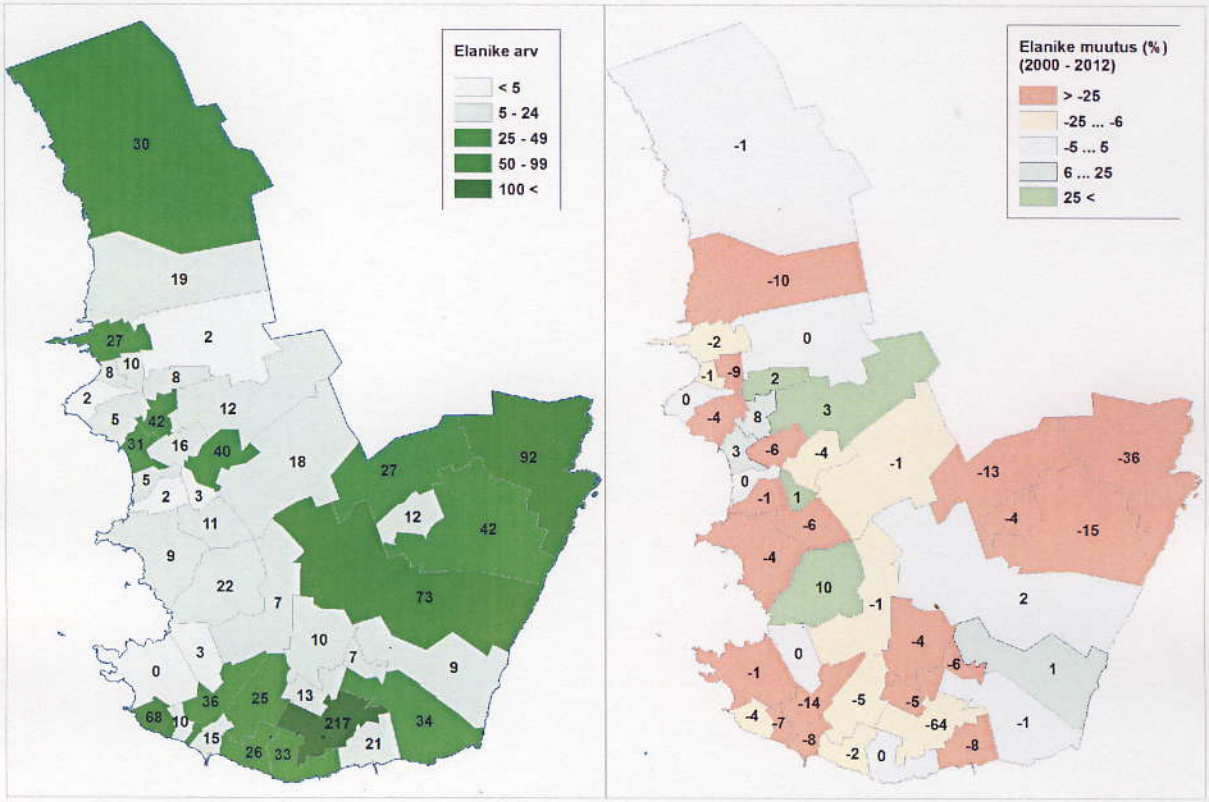

Joonis 4. Vasakul Emmaste valla asulate elanike arv 2011. aasta seisuga (asulatel kuvatud numbrid näitavad rahvaarvu) ja paremal rahvaarvu suhteline muutus perioodil 2000-2011 (asulatel kuvatud numbrid näitavad elanike arvu muutust) (RL 2000, REL 2011).

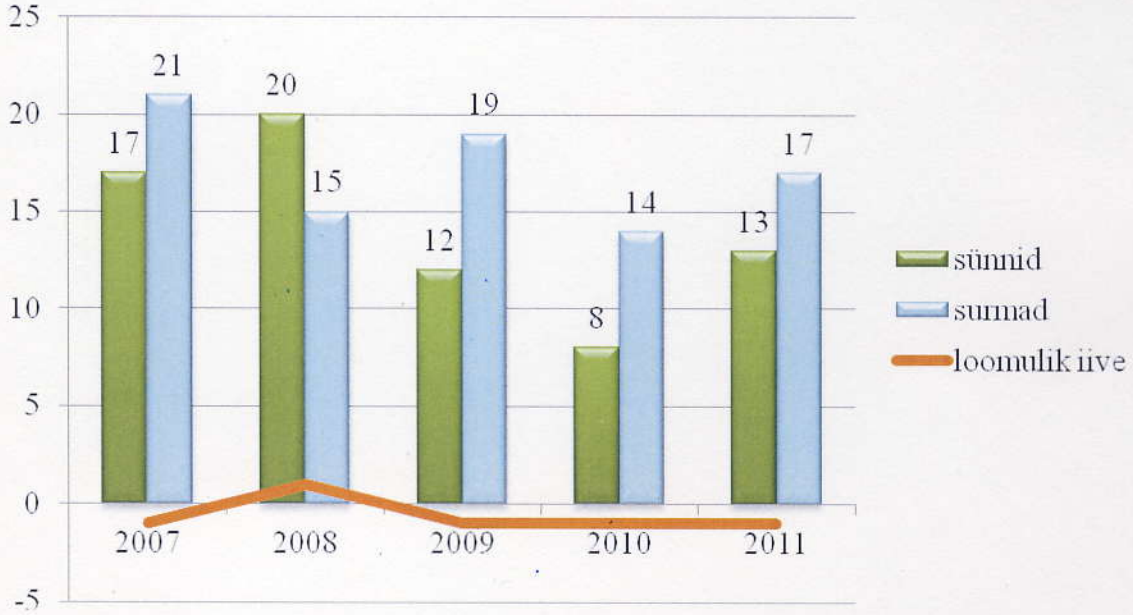

Joonis 5. Sünnid, surmad ja loomulik iive Emmaste vallas aastatel 2007-2011 (rahvastikuregister).

Naiste ja meeste arv on Emmaste vallas võrdlemisi tasakaalus: naisi 547 ja mehi 555 (REL 2011). Meeste osakaal on suurem nooremates vanusgruppides ning naiste arv vanemates. Suurim vahe naiste ja meeste arvus on vanusgruppides 15-19 ja 20-24 ning 80-84 ja 85+ (joonis 6).

Ehkki viimastel aastatel on vallas taas varasemast enam lapsi sündinud, on Emmaste valla rahvastik vananev (joonis 6). Kuni 17-aasteseid inimesi elab vallas 201 (18%), 18-64 aastaseid 651 (59%) ja üle 65 aastaseid 250 (23%). Enim elab Emmastes 15-19 aastaseid (82), 40-44 (87) aastaseid ning 70-74 aastaseid inimesi (82). Arvestades 15-19 aastaste noorte suhteliselt suurt arvukust ja asjaolu, et täiskasvanuks saades siirdutakse tihti Eesti tõmbekeskustesse õppima või tööle, võib Emmaste rahvaarv lähiaastatel oluliselt väheneda.

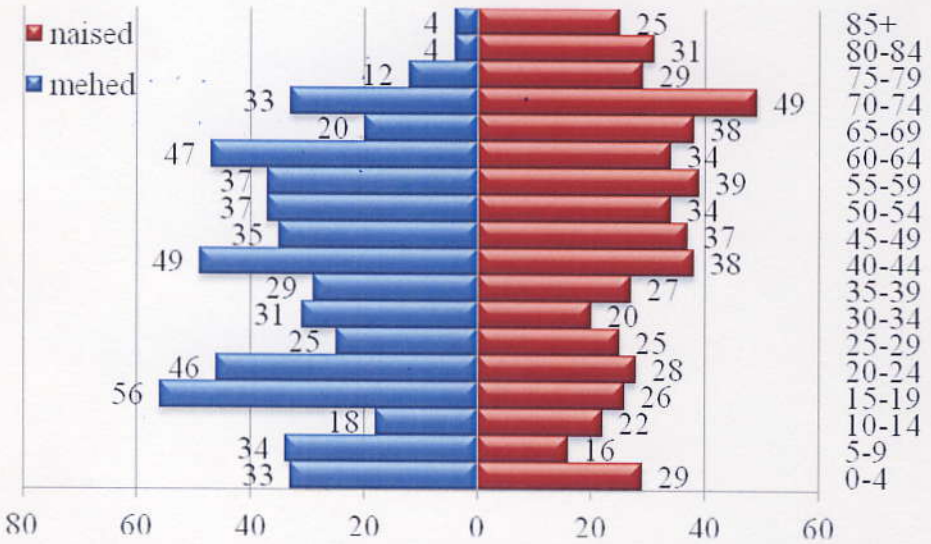

Joonis 6. Emmaste valla rahvastiku soolis-vanuseline koosseis 2011. aastal (REL 2011).

Demograafiline tööturusurveindeks näitab 5-14 aastaste ja 55-64 aastaste ehk järgmisel kümnendil tööturule sisenevate ja tööturult lahkuvate inimeste suhet. Kui selle näitaja väärtus on üle 1, on tööturule sisenejaid rohkem kui lahkujaid (Statistikaamet). Emmaste valla tööturusurveindeks on 2012. aasta seisuga 0,52, jäädes alla nii Hiiumaa kui ka kogu Eesti keskmisest (vastavalt 0,57 ja 0,78).

1.3 Maakasutus ja ruumiplaneerimine

Maakatastris on 31.12.2011 seisuga registreeritud 3147 katastriüksust, mille kogupindala on 18298 ha (92,7% kogu maast). Registreeritud maa jaotub tagastatud maaks (55,3%), riigimaaks (21,5%), ostueesõigusega erastatavaks maaks (8,0%), erastatavaks metsamaaks (5,9%), erastatavaks põllumajandusmaaks (5,6%), enampakkumisega erastatavaks maaks (2,9%) ja munitsipaalmaaks (0,8%).

Emmaste valla maakasutuse ja ruumiplaneerimise aluseks on Emmaste valla üldplaneering, mis on kehtestatud 2005. aastal. Üldplaneeringuga on rõhutatud valla loodusliku omapära ja puutumatu looduse säilitamise vajadust. Oluline on püüda arvestada senist maakasutust, andes seejuures maaomanikele ja ettevõtjaile võimaluse arendustegevuseks. Samuti on püütud üldplaneeringuga soodustada puhketurismi arendamise võimalust. Täiesti uusi arengusuundi seoses maakasutusega plaanitud ei ole.

Sõru sadam

Pärna külas asuva Sõru sadama kaudu toimub parvlaevaühendus Saaremaaga. Samuti on eraldatud sadamas koht jahtidele ja väiksematele alustele. Sadama territooriumile jääb pood, kõrts, merekeskus, purjelaev Alar (ehitatud 1939. aastal) ja Sõru Muuseum. Muuseumihoone taga asub avalik telkimisplats.

Sõru sadama piirkonnal on suur potentsiaal puhkemajanduse ja merega seotud ettevõtluse arendamiseks, mida on eraldi rõhutatud ka Emmaste valla üldplaneeringus.

Tärkma ja Haldi väikesadamad

Tärkma ja Haldi on väikesadamad, mida kasutavad peamiselt kohalikud kalurid, olles alternatiiviks Sõru sadamale. Lisaks kohalike kalasadamate funktsioonile on mõlemas piirkonnas potentsiaali ka puhketegevuste arendamiseks.

Emmaste valla maakasutuse ja ruumiplaneerimise tugevused:

- hästi säilinud looduskeskkond;
- palju metsa- ja rohumaad (puiduvaru, karjakasvatamise võimalused);
- Sõru sadama klaster kui potentsiaalne piirkond ettevõtluse, eelkõige puhkemajanduse arendamiseks.

Emmaste valla maakasutuse ja ruumiplaneerimise nõrkused:

- maakasutusest tulenevaid eeliseid ei ole maksimaalselt ära kasutatud (nt metsamaa suur osakaal ja võimalik puidu väärindamine);
- munitsipaalmaa väike osakaal, mis on pärsib vallapoolset arendustegevust;
- kinnikasvavad rannaniidud valla põhjaosas (Külakülast Õnguni);
- mõnel pool puuduvad avalikud ligipääsud mereni (Valgu, Haldreka, Vanamõisa);
- loodust reostavad kasutusest välja langenud ja lagunenud hooned.

1.4 Kommunaalmajandus

Veemajandus

Veemajanduse arendamise alusdokumendiks Emmaste vallas on 21.12.2011 vallavolikogu määrusega kinnitatud „Emmaste valla ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arengukava 2012-2024". Kommunaalmajanduse efektiivsemaks korraldamiseks on vallas loodud sellega eraldi tegelev allasutus Emmaste Kommunaal (EMKO), kus on kokku 7 töötajat: juhataja ja 6 abitöölist.

Ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni piirkonnad asuvad Emmaste, Hindu, Jausa ja Mõisa külas (viimane kuulub ametlikult Emmaste küla alla). Lisaks eeltoodutele on valla territooriumil mitmeid eraisikutele kuuluvaid puurkaeve, kust võimaldatakse vett võtta ka teistel isikutel.

Peamiseks probleemiks vallas on ühisveevärgist saadava vee mittevastavus vee kvaliteedi nõuetele. Samuti ei vasta kõik reoveepuhastid kaasaja nõuetele. Reoveepuhastid asuvad Jausa, Emmaste, Tohvri ja Mõisa külas. Vajalik on rajada puhastusseadmed Sõru sadamasse. Rekonstrueeritud on Tohvri puhasti. Vallal puudub purgimissõlm.

Emmaste vallas ei ole süsteemselt, enamasti finantseerimisvõimaluste puudumisest tingituna, vee- ja kanalisatsioonisüsteeme arendatud, on tegeletud põhiliselt kiireloomuliste probleemide lahendamist vajavate töödega. Alates Emmaste valla ühisveevärgi ja - kanalisatsiooni arengukava vastuvõtmisest on olukord paranenud.

Soojamajandus

Emmastes puudub tsentraalküte. Valla allasutustes ja kortermajades on soojatootmine lahendatud lokaalselt. Mitmetes allasutustes toodetakse sooja kütteõli baasil, mis on väga kulukas.

Emmaste valla arenguperspektiivi arvestades on oluline rajada sooja tootmiseks efektiivsemaid ja soodsamaid küttelahendusi vallale kuuluvates asutustes ja hoonetes. Senisest enam tuleb kasutusele võtta taastuvaid energiaallikaid. Perspektiivsemad neist on maaküttel põhinevad küttesüsteemid, tulevikus ka päikeseenergial töötavad küttesüsteemid. Uute küttelahendustega on varustatud Tohvri Hooldekodu ja Emmaste Avatud Noortekeskus. Oluline on küttesüsteemi uuendada ka spordihoones, Leisu seltsimajas, koolimajas, ambulatooriumis ja lasteaias.

Teed ja välisvalgustus

Vallas on riigimaanteid kokku 88 km, munitsipaalteid 65 km ja erateid 31 km. Erateedest on 57 km osas sõlmitud teeomanikega avaliku kasutamise leping.

2011. aastal rekonstrueeriti riigimaantee nr 84 Emmaste - Luidja tee Leisu - Haldi teelõik ja nr 12130 Nurste - Kuriste tee Nurste - Kuusiku teelõik.

Lähiajal on plaanis rekonstrueerida Emmaste - Emmaste Põhikool kergliiklusteel olemasolev valgustus ja pikendada valgustust kogu teelõigule. Täielikult on planeeritud rekonstrueerida keskasula valgustus ning parandada valgustust kooli ümbruses. Leisu - Nurste vaheliste lõikude valgustuse rajamise eest kannab hoolt Maanteeamet, kuid kulud katab Emmaste vald.

Suurimaks probleemiks on tolmuvaba kattega teede vähesus vallas. Osaliselt on lahendamata ka allasutuste territooriumisiseste radade korrastamine. Kooli territooriumile on plaanis rajada hoonetevahelised jalgrajad ning parandada mustkatet. Vallateede mustkatte alla viimine teostatakse vastavalt teehoiukavale.

Jäätmemajandus

Jäätmemajanduse korraldamisel lähtutakse Emmaste vallas Hiiumaa omavalitsuste ühisest jäätmekavast (kinnitatud 2011. aastal) ja Emmaste valla jäätmehoolduseeskirjast.

1. oktoobril 2007 lõpetati olmeprügi ladestamine Külama prügilas. Pärast seda võtab Emmaste valla olmeprügi vastu Hiiumaa jäätmejaam (Hiiumaa Prügila OÜ), mis asub Käina vallas Ristivälja külas. Emmaste külas Ollimal on ohtlike jäätmete kogumispunkt. Pakendijäätmete kogumiskohad asuvad Jausas, Valgul, Nurstes, Emmastes, Sõru sadamas ja endise Sõru kaupluse juures Pärna külas.

Emmaste valla territooriumil korraldab jäätmevedu AS Eesti Keskkonnateenused (endine Veolia). Enamasti on ühepereelamute ja kortermajade juures jäätmete kogumiskonteinerid, kuid jäätmeid antakse vedajale üle ka prügikottides. Jäätmevedu toimub graafikujärgselt. Üldkasutatavad konteinerid on mõeldud peamiselt turistidele ja külalistele.

Heakord

Emmaste valla heakorra eest vastutab Emmaste valla munitsipaalasutus EMKO (Emmaste Kommunaal), kus töötab juhataja ja kuus abitöölist. Valla heakorratöödeks ja talviseks lumelükkamiseks palgatakse lisatööjõudu.

Peamised heakorra tagamisega seotud probleemid on kõrge kütusehind (ei tohi kasutada eriotstarbelist kütust) ning vananenud tehnika erinevate tööde teostamiseks.

Kommunaalmajanduse tugevused:

- kommunaalmajanduse paremaks korraldamiseks on loodud eraldi munitsipaalasutus Emmaste Kommunaal (EMKO);
- kommunaalmajandusega seotud probleeme teadvustatakse ja probleemidega tegeletakse aktiivselt;
- hästi toimiv surnuaedade ja supelrandade haldamine ning talvine lumekoristus.

Kommunaalmajanduse nõrkused:

- lõpuni välja ehitamata vee- ja kanalisatsioonisüsteem ning olemasoleva amortisatsioon;
- puhastusseadmete puudulikkus ning nõuetele mittevastavus;
- mustkattega teede vähesus ja osaliselt lahendamata valgustusprobleem peamiselt valla keskasulas;
- suur hallatav territoorium ning töödega seotud kõrged kulud.

1.5 Ettevõtlus

Emmaste valla ettevõtluse analüüs põhineb peamiselt valla statistilisse profiili[1] kuuluvate ettevõtete ülevaatel (Statistikaamet 2011), äriregistri ja vallavalitsuse andmetel ning intervjuudel suuremate kohalike ettevõtete juhtidega.

Statistikaameti andmetel oli vallas 2011. aasta seisuga registreeritud 113 ettevõtet. Viimase kümne aastaga on ettevõtete arv vallas tõusnud veidi enam kui kaks korda (joonis 7).

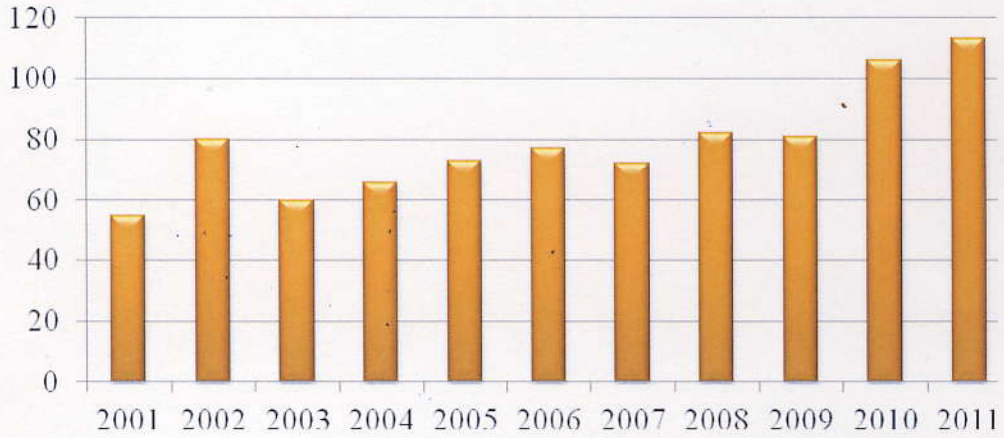

Joonis 7. Emmaste valda registreeritud ettevõtete arv 2001-2011 (Statistikaamet).

Enim ettevõtteid oli 2011. aastal tegev põllu- ja metsamajanduses (sh kalapüük), järgnes töötleva tööstuse sektor ning kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus (tabel 3). Tabelist on näha, et vallas on võrdlemisi vähe teenindussektoris tegutsevaid ettevõtteid, mis on tuleneb valla väikesest rahvaarvust. Kuna antud statistika puhul on tegemist vaid valda registreeritud ettevõtetega, ei kajasta need reaalset aktiivset majandustegevust kõige paremini ja antud statistika põhjal ei saa teha sisulisi järeldusi.

Suurimad tööandjad on plasti- ja koostetööstuse ettevõtted, mis põhinevad enamasti kohalikul kapitalil.

[1] *Majanduslikult aktiivsete üksuste (äriühingute, füüsilisest isikust ettevõtjate, asutuste, mittetulundusühingute) kogum, mida Statistikaamet kasutab majandusstatistika üldkogumina 1994. aastast.*

Tabel 3. Emmaste ettevõtete jagunemine tegevusalade lõikes (Statistikaamet 2011).

Ettevõtte tegevusala	Ettevõtteid
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	53
Töötlev tööstus	14
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	12
Ehitus	8
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	6
Haldus- ja abitegevused	6
Majutus ja toitlustus	4
Veondus ja laondus	3
Kinnisvaraalane tegevus	3
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	2
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	2

Tabelis 4 on toodud Emmaste valla ettevõtted, mis teenisid 2011. aastal suurimat kasumit. Eelkõige on need ettevõtted tegevad töötlevas tööstuses. Primaarses sektoris tegutsevaid ettevõtteid on Statistikaameti andmetel Emmastes palju, kuid nende roll kogu ettevõtluses on tagasihoidlikum.

Tabel 4. Suurimat kasumit teenivad ettevõtted Emmaste vallas aastal 2011 (Äriregister).

Ettevõte	Tegevusala	Töötajate arv
AS Dale Ld.	plasttoodete tootmine	47
AS M ja P Nurst[1]	plasttoodete tootmine, mehaaniline metallitöötlus, elektriseadmete tootmine	122
OÜ Liisbet Tukat	elektriliste valgusseadmete tootmine	77
Pharma Systems Eesti OÜ	meditsiini- ja hambaraviinstrumentide ning materjalide tootmine	54
Viirisepa OÜ	toitlustus ja turism	3

[1] *Tootmishooned ei asu Emmaste vallas.*

Suurem osa valda registreeritud ettevõtetest on väikesed, alla 10 töötajaga ettevõtted ja nende arv on viimaste aastate jooksul tõusnud (joonis 8). Kõige vähem on vallas 10-50 töötajaga ettevõtteid ja veidi rohkem neid ettevõtteid, kus on üle 50 töötaja. 2011. aastal oli vallas

registreeritud üle 50 töötajaga ettevõtteid kokku 4 (tabel 4). Viimane näitaja on maavalla puhul pigem erandlik.

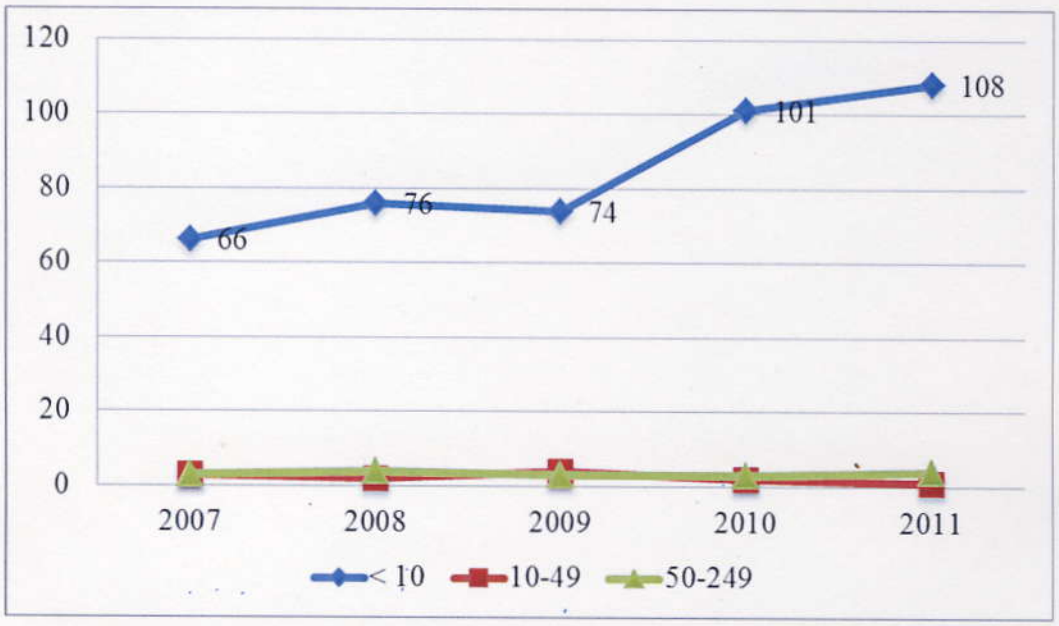

Joonis 8. Erinevate töötajate arvuga ettevõtted Emmaste vallas 2007-2011 (Statistikaamet).

Turismiettevõtlus

Emmaste valla mereäärne asend, puutumata loodus ja rikas minevikupärand soodustab piirkonnas turismiga seotud ettevõtluse arengut ning seda eelkõige suvisel soojemal perioodil, mil Emmaste valla tegelik rahvaarv on hinnanguliselt kuni kaks korda suurem.

Vallas ei ole piisavalt külastajatele mõeldud teenuseid, eelkõige majutus- ja toitlustusteenuseid ning tanklat. Samuti levib olemasolevate teenuste kohta vähe infot.

Valla suuremad turismiettevõtted on OÜ Viirisepa (Sõru Kõrts ja Puhkeküla), Kati söögituba, Pruuli turismitalu, Sinima Puhkeküla ja Lille Puhkemaja. Valdav osa neist tegutseb eelkõige suvisel hooajal.

Sõru sadama piirkonnas on suur potentsiaal puhkemajanduse ja merega seotud ettevõtluse arendamiseks. Sadama kaudu toimub laevaühendus Triigi sadamaga Saaremaal. Sadama territooriumile jääb Sõru Kõrts, Sõru Muuseum, Sõru Merekeskus ja pood Sõru sadamahoones (OÜ Saarmund).

Turismiettevõtluse arengu seisukohalt on oluline mõelda, kuidas teha paremini koostööd erinevate turismiettevõtete ja -asutuste, külaseltside, vallavalituse ja kohalike elanike vahel, et tutvustada külastajatele senisest paremini kohalikku minevikupärandit ja traditsioone ning Emmaste valda tervikuna.

Ettevõtluse tugevused:

- tugev tööstussektor, eelkõige plasti - ja koostetööstus;
- mitmed ettevõtted põhinevad kohalikul kapitalil;
- suur potentsiaal turismi ja merega seotud ettevõtluse arendamiseks.

Ettevõtluse nõrkused:

- tagasihoidlik väikeettevõtlus;
- hooajapotentsiaali vähene kasutamine (eelkõige turismiettevõtluse näol);
- teenindusettevõtete vähesus.

1.6 Haridus ja noorsootöö

Emmaste Lasteaed Naksitrallid ja Leisu lastehoid

Vallas annab alusharidust Emmaste Lasteaed Naksitrallid Emmaste külas. Laste päevahoiuteenust pakub Leisu lastehoid Leisu külas. Viimane loodi Agapäeotsa seltsi initsiatiivil ja on üks tähelepanuväärsemaid kodanikealgatusi Emmaste vallas.

Emmaste Lasteaias Naksitrallid on kolm rühma, mis viimastel aastatel on olnud sajaprotsendilise täituvusega. Lasteaed ei ole suutnud ruumide nappuse tõttu tagada kõigi valla laste hoidmise vajadust ning nii tekkis lasteaiakohtade puudusel vajadus luua Leisu lastehoid. 2012. aasta oktoobri seisuga oli Emmaste Lasteaias käivate laste koguarv 48. Viimastel aastatel on keskmine laste arv rühmas ületanud pidevalt grupi keskmise[2] (Eesti Hariduse Infosüsteem - EHIS).

Lasteaed annab tööd 15 töötajale, sh seitsmele pedagoogile. Pedagoogide kvalifikatsioon on viimastel aastatel olnud suurem grupi keskmisest[2]: 2011/12 õppeaastal vastavalt 86,7% ja 78,7%. Enamik pedagooge jääb sama õppeaasta seisuga vanusesse 40-49 (53,3%) ja 30-39 (26,7%). Kõige vähem on pedagooge vanuses kuni 29 (6,7%) ja 13,3% vanuses 50-59 (EHIS).

Leisu lastehoidu, kus on ette nähtud maksimaalselt 10 kohta, võetakse lapsi alates ühe aasta ja kuue kuu vanusest. Lastega tegeleb kaks hoidjat. 2011/12 õppeaastal on kõik kohad täidetud. Lastehoidu majandab Agapäeotsa selts koostöös Emmaste Vallavalitsusega.

Emmaste Põhikool

Emmaste Põhikoolis õppis 01.09.2012 seisuga 80 õpilast. Alates 2005/06 õppeaastast on õpilaste arv vähenenud kaks korda: 160 õpilaselt 80-le. Suurim vähenemine on toimunud III (7.-9. klass) ja II (4.-6.klass) kooliastmes (EHIS) (joonis 9).

Klassikursuse kordajate osakaal on kooliastmeti valdavalt väiksem grupi keskmisest[2]. Alates 2005. aastast on igal kooliaastal lõpetanud üle 90% kooliaastat alustanud õpilastest. 2009/10 õppeaastal lõpetas 100% kooliaastat alustanud õpilastest.

Edasiõppijate osakaal on aastate jooksul olnud grupi keskmisest[2] mõnevõrra väiksem, v.a 2010/11 õppeaastal, kui edasi õppis 100% lõpetajatest (EHIS).

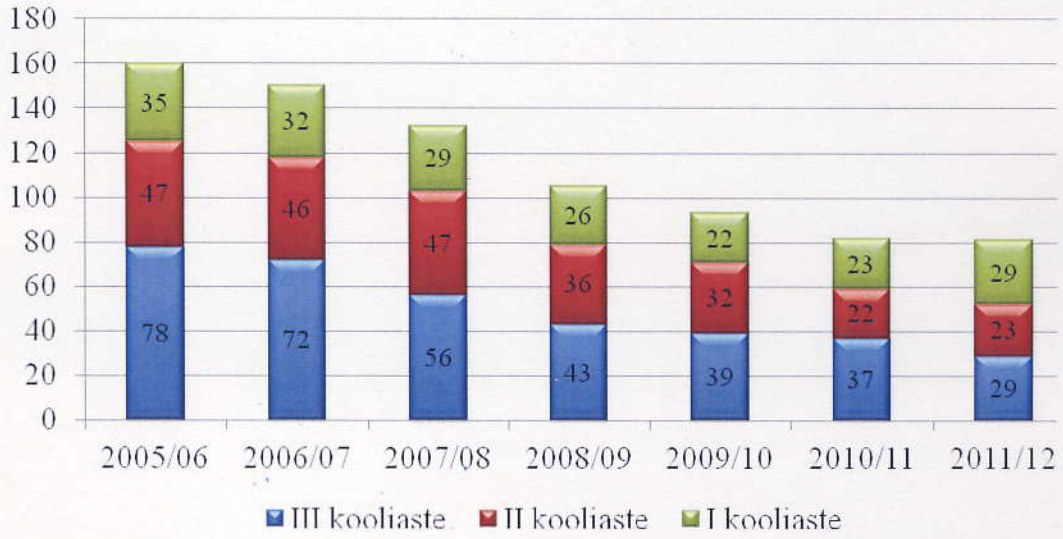

Joonis 9. Emmaste põhikooli õpilaste arv 2005/06 -2011/12 õppeaastal kooliastmete lõikes (EHIS).

Kvalifikatsioonile vastavate õpetajate osakaal on I astmes alates 2005/06 õppeaastast tõusnud (90,3%-lt 95,2%-le) ning II ning III kooliastmes langenud, vastavalt 95,5%-lt 84,8%-le ja 83,6%-lt 78,9%-le (EHIS).

[2] *Grupid on moodustatud õpilaste arvu poolest võrreldavate ning sama õppeasutuse alamtüübiga õppeasutustest (EHIS).*

Üks kvalifikatsioonile vastavate õpetajate osakaalu vähenemise põhjus on õpilaste arvu langusest tingitud vähenenud töökoormus erinevate ainete õpetamisel vanemas kooliastmes. Sellest tulenevalt õpetab erinevaid aineid tihti üks õpetaja.

2011/12 õppeaastal jäi enamus õpetajatest vanusesse 30-39 ning 40-49 ja 50-59. Kuni 29-aastaseid õpetajaid oli koolis 2 ning samamoodi üle 60-aastaseid. Kokku õpetas Emmaste põhikoolis 2011/12 õppeaastal 20 õpetajat, kes olid valdavalt naised: 100% I kooliaste, 81,8% II kooliaste ja 64,9% III kooliaste (EHIS).

Klassikomplektide keskmine täituvus jääb alla grupi keskmisest[2] ja on aasta-aastalt vähenenud, eriti III kooliastmes, 19,5-lt 7,2-le 2005/06 - 2011/12 (EHIS).

Emmaste Avatud Noortekeskus (ANK)

Emmaste valla noorte huvitegevuse eest hoolitseb peamiselt 2006. aastal loodud Emmaste Avatud Noortekeskus, mille renoveeritud hoone valmis 2010. aastal. Noortekeskust veab üks inimene, kes on ka valla noorsootöötaja.

ANK lähtub oma tegevuses noortekeskuse arengukavast, mis on kinnitatud 2011. aastal.

Noortekeskuses on olemas huviringituba, ürituste saal, filmituba, seminari- ja koolitustuba, mängude tuba, köök ja arvutituba. Iganädalaselt toimub keskuses aktiivne tegevus erinevate ringide, ürituste ja muude koosviibimiste näol.

Hariduse ja noorsootöö tugevused:

- tugev tugistruktuur ning mitmekülgsed võimalused hariduse ja noorsootöö vallas;
- mitmed toimivad huviringid;
- aktiivsed noored, sh eraldi tegutsev noortevolikogu.

Hariduse ja noorsootöö nõrkused:

- olemasolevaid võimalusi ei kasutata maksimaalselt ära;
- formaalse ja mitteformaalse hariduse vähene sidumine;
- vähe tegevusi eelkooliealistele lastele ja noormeestele.

1.7 Kultuur ja vaba aeg

Emmaste vallas puuduvad eraldi ruumid kultuuriürituste korraldamiseks. Kunagine kultuurimaja valla keskuses on eraomanduses, seisab tühjana ja laguneb.

Kontsertide ja muude kultuuriürituste korraldamiseks kasutatakse vallas nii põhikooli aulat, Emmaste Avatud Noortekeskuse ruume, Sõru paadikuuri kui ka Sõru Muuseumi ruume. Emmaste Põhikooli saalis, mis mahutab paarsada inimest, puudub hetkel eraldi lava. Hiljuti rajati sinna uus ventilatsioonisüsteem, mis on aga halvendanud saali akustikat. Avatud noortekeskus ja muuseum sobivad väiksemate ürituste korraldamiseks ning paadikuuris saavad toimuda üritused eelkõige suvisel soojal perioodil. Vabaõhuürituste korraldamiseks puudub vallas välilava.

Emmaste valla kohaliku mäluasutusena tegutseb hiiu merekultuuri pärandit koguv, säilitav ja avalikkusele vahendav Sõru Muuseum. Muuseum on kogukonna väärtuslik osa, avatud ja kompetentne partner ning oluline turismiobjekt vallas. Muusemi poolt noortele suunatud haridusprogrammide kasutatakse võrdlemisi palju ning nende vastu tuntakse huvi ka teistest valdadest.

Emmaste raamatukogu asub Emmaste külas. Lisaks on raamatukogu filiaal avatud Leisu seltsimajas kaks korda kuus. Samuti on kohalike initsiatiivil loodud raamatulaenutus Agapäeotsa seltsi ruumidesse.

Emmaste Põhikooli juures asub spordihoone, millel puudub korralik küttesüsteem ja ventilatsioon. Spordihoonet kasutavad valdavalt põhikooli õpilased kehalise kasvatuse tundides, kuid pärast kooli regulaarseid sporditreeninguid ei toimu. Üksikuid pallitreeninguid korraldatakse õpilaste soovil, kuid treener selle eest lisatasu ei saa. Arvestades aga headele tingimustele vastavaid välispordiväljakuid (korvpall, tennis, jalgpall, miniarena), on nii põhikoolil kui ka vallal hea perspektiiv spordi suuna edendamiseks, sh suviste spordilaagrite ja -ürituste korraldamise näol.

Emmaste valla olulisemad turismiobjektid on Sõru Muuseum ja purjelaev Alar, Sõru Merekeskus, Harju tuulik, Liivalauka rand, Kurisu neeluauk, Mänspe ja Emmaste kirik, Sõru rannakaevud, Tohvri kaitserajatised, Nurste puhkeala, Haldi sääre puhkeala, sadamate lautrikohad ja Külama tuulikud.

Turismiobjekte on Emmaste vallas vähem kui teistes Hiiumaa valdades, samuti on olemasolevate eksponeeritus tagasihoidlik. Puuduvad külastajaid suunavad viidad. Ülehiiumaaline viidaprojekt on Hiiumaa Turismiliidu eestvedamisel töös ning 2013. aastal peaks olukord paranema. Vallal on plaanis rajada loodusradu koostöös Riikliku Erametsakeskusega Tohvri piirkonda ja linnuvaatlustorne rannikualadele. Olulise arendusena nähakse ka tolmuvabade teede ja jalgrattateede täiendavat rajamist, et soodustada seeläbi turismi arengut. Hiljuti renoveeriti purjelaeva Alar tekk ja valminud on laeva kattekonstruktsioon.

Kultuuri ja vaba ajaga seotud tugevused:

- vallal on olemas võimalused erinevate kultuuriürituste korraldamiseks;
- atraktiivne Harju tuuliku kiigeplats ja Sõru sadama kompleks: Merekeskus, Sõru Kõrts ja paadikuur, Sõru Muuseum ja purjelaev Alar;
- korralikud välispordiväljakud ja soodsad võimalused sportimiseks nii kohalike kui ka külaliste (sh suvitajate) jaoks;
- Sõru Muuseum kui kohaliku kogukonna mäluasutus.

Kultuuri ja vaba ajaga seotud nõrkused:

- sporditegevuste tagasihoidlikkus, vaatamata mitmekülgsete sportimisvõimaluste olemasolule;
- olemasolevate turismiobjektide tagasihoidlik eksponeeritus ja loodusradade vähesus.

1.8 Kodanikuliikumine

Emmaste valla olulisemad vabaühendused:

- SA Hiiu Maakonna Hooldekeskus;
- MTÜ Sõru Merekeskus;
- MTÜ Sõru Jahtklubi;
- MTÜ Tärkma Sadam
- Seltsing Agapäe agarad;
- Seltsing Emmaste kobedad;
- Külaselts MUHV;
- Agapäeotsa selts;
- Sõruotsa Külaselts;
- MTÜ EMSI;
- Ernst Jaaksoni SA;
- MTÜ Kuulikodu;
- MTÜ Emmaste Puhkpilliorkester;
- MTÜ Emmaste Päästekeskus;

Vallas tegutseb erinevaid ja aktiivseid kodanikeühendusi. Tegusad on ka valla pensionärid, kes on koondunud seltsingutesse Emmaste kobedad ja Agapäe agarad. Esimene koondab Emmaste küla pensionäre ja teine Nurste kandi pensionäre. Samuti on vallas aktiivseid külaseltse: Külaselts MUHV ning Sõruotsa ja Agapäeotsa selts. Kõigil kolmel külaseltsil on olemas oma arengukava. Sõruotsa Külaselts käib koos peamiselt Sõru Muuseumi ruumides, Agapäeotsa selts Leisu koolimajas ning Külaselts MUHV Valgu seltsimajas. Viimased kaks külaseltsi rendivad ruume vallalt.

Vald toetab külaseltside tegevust, kattes võimalusel projektide omaosalust, võimaldab kasutada vallale kuuluvaid ruume ja valla bussi.

Lisaks seltsingutele tegutseb vallas Sõru Merekeskus, mis toetab merenduse suuna ja mereliste tegevuste arendamist, ning MTÜ Emmaste Päästekeskus, mis loodi pärast riikliku päästedepoo sulgemist. Tähelepanuväärsemad kodanikealgatused vallas on Leisu lastehoid ja noortevolikogu (loodud noortekeskuse initsiatiivil).

Tagasihoidlik on vabaühenduste omavaheline koostöö ning kohalike elanike aktiivsus erinevates tegevustes kaasalöömise osas. Nõrk koostöö on osaliselt tingitud suurtest vahemaadest ja sellest tulenevast transpordiprobleemist ning reguleerimata infovahetusest, milleks käesoleval hetkel puudub ka vajalik platvorm (nt ühine valla meililist või foorum valla kodulehe juures).

Kogukondliku tegevusega seotud tugevused:

- erinevate seltsingute ja MTÜ-de tegevusse on kaasatud väga erinevaid valla sihtgruppe: noored, vanemad inimesed, merega seotud tegevuste huvilised jne;
- piirkonniti ollakse aktiivsed ning panustatakse valla arengusse, nt erinevate kodanikualgatuste kaudu;
- seltsingute tegevus ei ole koondunud ühte piirkonda.

Kogukondliku tegevusega seotud nõrkused:

- vabaühendustevaheline tagasihoidlik kokkupuude ja koostöö;
- teatud piirkondades ollakse aktiivsemad kui teistes;
- puudulik infovahetus.

1.9 Sotsiaalvaldkond

Emmaste valla töötute arv ja töötuse määr on võrreldes Eesti ja Hiiumaa vastavate keskmiste näitajatega madalam: võrreldes Eesti keskmisega on mõlemad näitajad alla kahe korra madalamad (joonis 10). 2010. aastal oli Emmaste vallas registreeritud 63 ja 2011. aastal kokku 41 töötut, töötuse määr oli vastavalt 7,0% ja 4,7% (Statistikaamet).

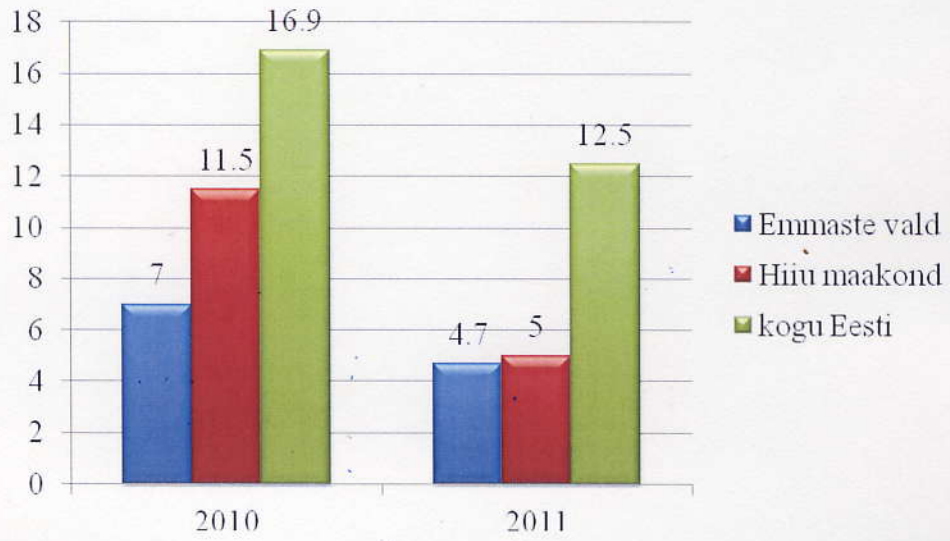

Joonis 10. Töötuse määr (%) 2010-2011. aastal Emmaste vallas võrreldes Hiiu maakonna ja Eesti keskmisega (Statistikaamet).

Aastatel 2007-2011 on Emmaste valla palgatöötaja keskmine brutotulu pidevalt tõusnud (Statistikaamet). Erandlik oli aasta 2009, mil brutotulu mõnevõrra langes. Emmaste valla palgatöötaja brutotulu on nii Hiiu maakonna kui ka Eesti keskmise näitajaga võrreldes mõnevõrra kõrgem (joonis 11).

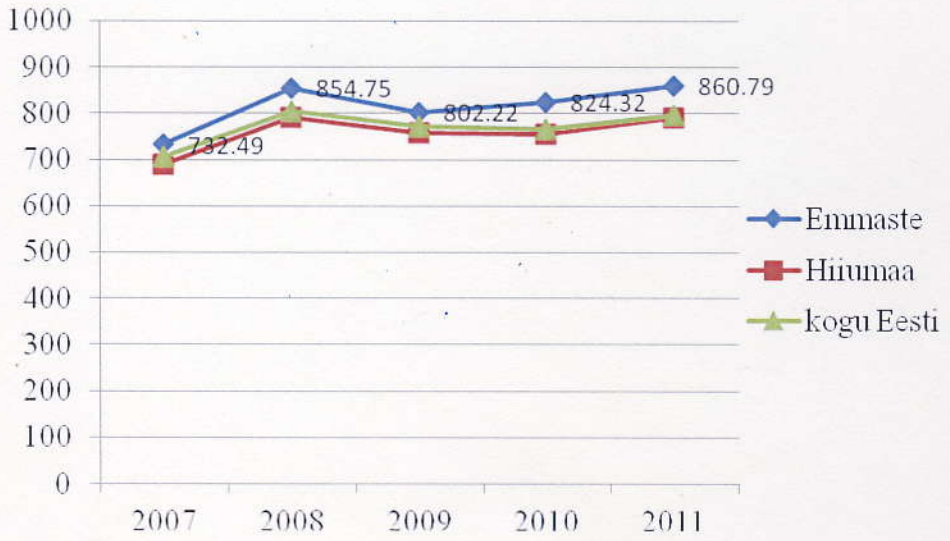

Joonis 11. Palgatöötaja kuukeskmine brutotulu (EUR) aastatel 2007-2011 (Statistikaamet).

Rahuldatud sotsiaaltoetuste arv oli Emmaste vallas 2007. aastal 113 ja 2011. aastal 212 (Statistikaamet). Toimetulekutoetusi maksti Emmaste vallas 2011. aastal kokku umbes 25000 eurot. Võrreldes 2007. aastaga on toetuste summa pea kahekordistunud. Suurim summa makstakse toimetuleku piiri tagamiseks.

Valla eelarvest makstakse järgmisi toetusi: lasteaialaste toidu- ja haridusasutuste õpilaste koolilõunatoetus, ravimite ja abivahendite soetamise toetus, lapsetoetus, küttepuude toetus, juubelitoetus, isiku hooldustoetus hoolekandeasutuses, hooldajatoetus, esimesse klassi astuja toetus ja muu ühekordne toetus. 2012. aastal oli oma kodus hooldamisel 28 isikut, kelle hooldajatele makstakse hooldajatoetust.

Ööpäevaringset hooldusteenust osutab Emmaste vallas SA Hiiu Maakonna Hooldekeskus (varem Tohvri Hooldekodu), mis teenindab kogu saare hooldust vajavaid isikuid ja mille vastu tuntakse huvi ka teistest omavalitsustest väljaspool Hiiumaad. Alates 2011. aastast ei tegutse hooldekodu enam valla allasutusena ja moodustatud on eraldi sihtasutus. 2012. aastal on hooldekodus 52 voodikohta, mis on valdavalt kõik täidetud. Plaanis on laieneda ja luua kokku 90 voodikohta. Renoveeritud on üks majakorpus, pesumaja, saun ja katlamaja. Teine maja on tugevalt amortiseerunud, tegemist on maastikupilti kahjustava ning kasutusest väljalangenud hoonega. Hoone kuulub lammutamisele, lammutamise projekt on olemas. Hooldekodus töötab hetkel kokku 15 inimest, kuid hooldekodu laienedes on tarvis palgata töötajaid juurde.

Emmaste valla sotsiaaleluruumideks on Jausa külas asuv ühetoaline korter.

Valla poolt kaetakse kodaniku jaoks järgmised tasuta teenused: transporditeenus liikumis-ja nägemisfunktsiooni kahjustusega isikule sõiduks päevakeskusesse ning sõiduks saama rehabilitatsiooniteenuseid, päevakeskuse teenus eakatele ja puuetega inimestele Leisu ja Emmaste külas (võimalus kasutada infotehnoloogiat, lugeda ajalehti ja laenutada raamatuid, võtta osa erinevatest huvitegevustest ning kalendritähtpäevade tähistamisest), puuetega laste lapsehoiuteenus ja psühholoogiline nõustamine. Emmaste valla puuetega inimestele ostetakse päevakeskuse teenust Käina vallast.

Valla poolt kaetakse osaliselt järgmiseid teenused: transporditeenus, pesemisteenus, pesupesemisteenus, koduteenus ja hooldamine hoolekandeasutuses.

Vallas tegutsevad pere- ja hambaarst. Vallakodanikele on tagatud apteegiteenus Emmaste keskasulas.

Emmaste valla elanikke teenindab üks politseikonstaabel. Lähim riiklik päästekomando asub Käina alevikus. Emmaste vallas tegutseb vabatahtlik päästekomando MTÜ Emmaste Päästekeskus ja AS Dale LD töötajatest moodustatud päästesalk.

Sotsiaalvaldkonna tugevused:

- väike töötute arv ja töötuse määr ning suurem palgatöötaja kuukeskmine brutotulu võrreldes Hiiu maakonna ja kogu Eestiga;
- SA Hiiu Maakonna Hooldekeskus Hindu külas, mis tulenevalt nõudlusest plaanib lähiajal laieneda;
- kohalikke elanikke teenindav pere- ja hambaarst, apteek ning politseikonstaabel;
- päevakeskuste eestvedajateks aktiivsed tegutsemisaldis eakad.

Sotsiaalvaldkonna nõrkused:

- vallal ei ole piisavalt sotsiaaleluruume;
- suurenenud vajadus toimetulukutoetuste maksmiseks;
- eakate ja puuetega inimeste tegevusjuhendaja puudumine.
- kvalifitseeritud tööjõu vähesus hoolekandeteenuste paremaks korraldamiseks.

1.10 Valla juhtimine

Emmaste valla volikogus on üheksa liiget ja neli komisjoni: haridus- ja kultuurikomisjon, eelarve- ja majanduskomisjon, sotsiaal- ja korrakaitsekomisjon ning revisjonikomisjon.

Volikogu poolt kinnitatud valitsuses on viis liiget.

Valla hallatavaid asutusi on kokku kuus:

1) EMKO ehk Emmaste Kommunaal;
2) Emmaste Lasteaed Naksitrallid;
3) Emmaste Põhikool;
4) Emmaste Raamatukogu;
5) Emmaste Avatud Noortekeskus;
6) Sõru Muuseum.

Alates 2011. aastast ei tegutse Tohvri Hooldekodu enam valla allasutusena, kuid vallaga tehakse jätkuvalt tihedat koostööd. Loodud on eraldi sihtasutus (SA Hiiu Maakonna Hooldekeskus), mis ei teeninda ainuüksi Emmaste valda, vaid kogu Hiiumaad ja ka kaugemaid piirkondi.

Emmaste valla eelarve tulud ja kulud on toodud joonisel 12. Aastatel 2007-2008 ja 2010 on eelarve olnud ülejäägis ning 2009 ja 2011 puudujäägis (Statistikaamet). Emmaste valla eelarve peamisteks tuluallikateks on erinevad toetused ja füüsilise isiku tulumaks. Toetuste osakaal on suurenenud viimasel paaril aastal. Perioodil 2007-2011 on füüsilise isiku tulumaksu laekumine Emmaste valda olnud suurim aastatel 2007 ja 2008 ning väikseim 2010. aastal. Kuigi Kärdla linnas ning Käina ja Pühalepa vallas on füüsilise isiku tulumaksu laekumine absoluutnäitajas suurem kui Emmaste vallas, siis elaniku kohta laekub Hiiumaal enim tulumaksu Emmaste vallas (Statistikaamet). Kolmas valla eelarve suurem tuluallikas oli kaupade ja teenuste müük. 2011. aastal moodustasid erinevad toetused valla eelarvest 52%, füüsilise isiku tulumaks 33% ja kaupade ning teenuste müük 13%. Ülejäänud 2% moodustasid muud tulud.

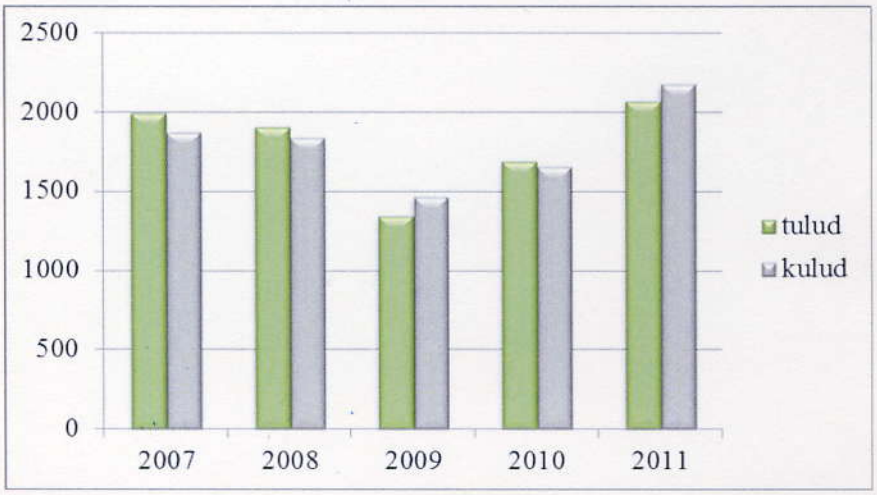

Joonis 12. Emmaste valla eelarve tulud ja kulud aastatel 2007-2011, tuhat eurot (Statistikaamet).

Emmaste valla peamised kulud on seotud valla allasutuste haldamiskuludega ja sotsiaalabi ning -teenuste osutamisega. Jooniselt 12 on näha, et eelarve kulud on viimastel aastatel suurenenud. Arengukavas ette nähtud ülesannete täitmiseks on vald teinud viimastel aastatel ka olulisi kulutusi projektide omafinantseeringu tagamiseks, sellega on kaasnenud valla võlakoormuse kasv (joonis 13). Suurimad investeeringud viimastel aastatel on olnud Emmaste Avatud Noortekeskuse renoveerimis- ja sisustustööd, Tohvri Hooldekodu rekonstrueerimine Hiiu Maakonna Hooldekeskuseks ning Hindu küla reoveepuhasti ja kanalisatsioonitrassi

rekonstrueerimine (tabel 5). Tulevaste aastate suuremad investeeringud on seotud spordihoone rekonstrueerimistöödega, Emmaste küla ja koolivahelise kergliiklustee valgustusega, Emmaste küla joogiveepumpla ja veetrassi rekonstrueerimisega. Samuti vaadatakse läbi võimalused alternatiivkütte paigaldamiseks Emmaste Põhikooli ja Emmaste Lasteaeda.

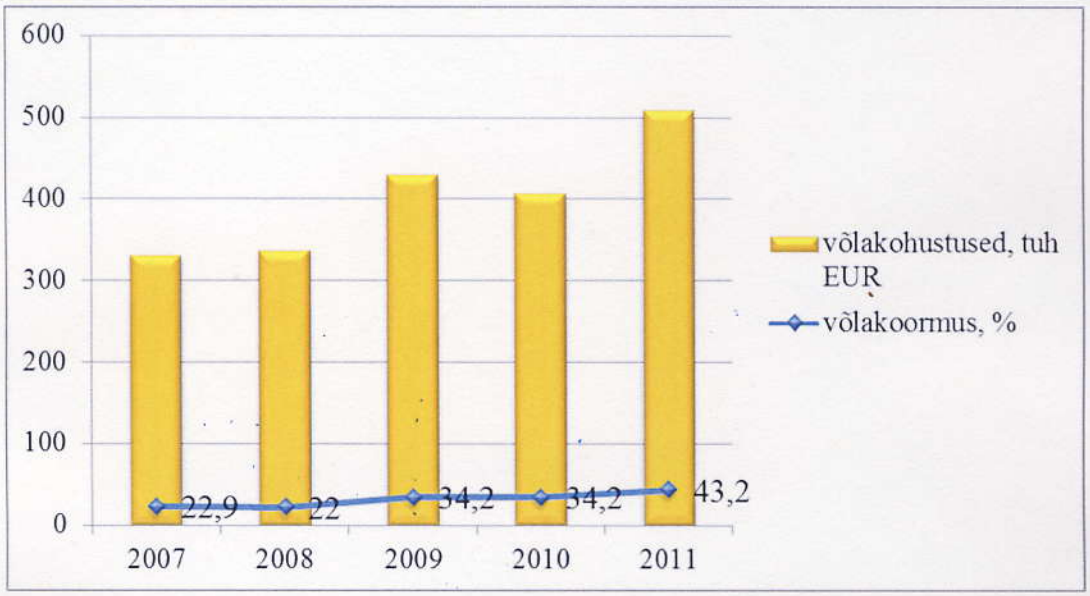

Joonis 13. Emmaste valla võlakohustused (tuh EUR) ja võlakoormus (%) aastatel 2007-2011 (Statistikaamet).

Tabel 5. Emmaste valla suurimad investeeringud aastatel 2009-2011.

Periood	Investeerimisobjekti nimetus	Summa, tuh EUR
2011	Tohvri hooldekodu renoveerimine	1216*
2011	Hindu reoveepuhasti ja kanalisatsioonitrassi renoveerimine	234**
2009-2010	Emmaste Avatud Noortekeskuse renoveerimine ja sisustamine	486***

* Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus investeeris 697 tuhat eurot, Rahandusministeeriumi poolt eraldatud energiasäästu CO_2 vahendeid saadi 299 tuh eurot.
** Valla omaosalus 37 tuhat eurot.
*** Valla omaosalus 24 tuhat eurot.

Geomedia poolt koostatud kohalike omavalitsuse üksuste võimekuse indeksi (2008-2011) järgi hoiab Emmaste vald alla 5000 elanikega omavalitusüksuste seas kümnendat kohta, alla 2000 elanike arvuga omavalitsusüksuste hulgas teist kohta (Geomedia 2012). Indeksi indikaatoriteks on erinevate valdkondade näitajad, näiteks elanike arv, ülalpeetavate määr, majandusüksuste arv tööealiste elanike kohta, majanduse mitmekesisus, elanikkonna keskmised tulud. Vähesed Tallinna funktsionaalses linnaregioonis mitteasuvad omavalitsusüksused omavad sama kõrget võimekuse indeksit kui Emmaste vald.

2. ARENGUVÕIMALUSTE ANALÜÜS

Soovitud ja tõenäoline areng:

- juhtida ise oma arenguid;
- säilinud looduskeskkond;
- head hariduse omandamise ja huvitegevuse võimalused koha peal;
- head võimalused koolieelseks kasvatuseks ja lastehoiuks;
- igale õpilasele on kohapeal tagatud võimetekohane haridus;
- toimub laste ja noorte õigete väärtushinnangute põhine kasvatus;
- lasteaias ja koolis töötavad kvalifitseeritud õpetajad;
- võimalused vaba aja tegevusteks ja veetmiseks kõigis valla kantides;
- muuseumi muutmine Hiiu merekultuuri pärandit koguvaks, säilitavaks ja avalikkusele vahendavaks kaasaegseks mäluasutuseks;
- mitmekesine väikeettevõtlus;
- pääs mere äärde, tingimused puhkamiseks mere ääres;
- toimiv Sõru sadam;
- toimivad Haldi ja Tärkma sadamad;
- MTÜ-de suurem osalus vallaelu korraldamises;
- turvaline töö- ja elukeskkond;
- vallaelanike osalemine otsustusprotsessides;
- hästi toimiv kommunikatsioon, infrastruktuur, arenenud digitaalside ja internet;
- MTÜ-de hallatavad hooned on korras ja külaelanikele avatud.

Soovitud, kuid mittetõenäoline areng:

- rannakalandus;
- piisavalt eluasemeid;
- toimivad paadilautrid;
- arenenud puhkemajandus;
- arenenud põllumajandus;
- rahvaarvu kasv;
- riigi toetuse suurenemine;
- sotsiaalabi jõudmine iga vajajani;
- liikumisvõimaluste paranemine vallas;
- kõikide kasutusest väljalangenud lagunenud hoonete lammutamine.

Mittesoovitud, kuid tõenäoline areng:

- elanikkonna vananemine ja vähenemine;
- tööjõu puudus;
- rahanappus;
- liitklassid põhikoolis.

Mittesoovitud ja mittetõenäoline areng:

- puudub võimalus täielikult kõike ise otsustada;
- massiturism;
- ebaturvaline elukeskkond;
- reostatud loodus ja Läänemeri;
- suured farmid;
- suurettevõtted ja keskkonnaohtlikud ettevõtted;
- tuulepargid.

3. EMMASTE VALLA ARENGUVISIOON

3.1 Emmaste valla visioon

Emmaste vald on aastal 2018:

- aktiivse eluhoiakuga kodanikega,
- kõigist oma inimestest hooliv,
- lasterikaste peredega,
- investeerijatele atraktiivne,
- mitmekülgse ja tasakaalustatud ettevõtlusega,
- kaasaegse infrastruktuuriga,
- turvalise ja kvaliteetse elukeskkonnaga,
- kõigele positiivsele avatud Lõuna-Hiiumaa vald.

3.2 Emmaste valla valdkondlikud arenguvisioonid

Maakasutus ja ruumiplaneerimine:

- visuaalselt hea väljanägemisega heakorrastatud vald;
- korras pargid ja puhkealad;
- hooldatud pärandkooslused (rannaniidud);
- avatud külamaastikud;
- eksponeeritud kaitstavad objektid;
- oskuslikult kasutatud klimaatiliste tingimuste erisused põllumajanduses;
- väljaarendatud Sõru sadam;
- väljaarendatud Haldi ja Tärkma väikesadamad.

Kommunaalmajandus:

- tagatud on igaühe vaba pääs randa;
- korrastatud kalmistud (ka kaardistatud);
- tihedamini asustatud piirkondades toimib ühisveevärk ja –kanalisatsioon;
- olmejäätmete korraldatud käitlemine;
- vajadusi rahuldav maasisene elektrivõrk;
- arenenud digitaalside ja internet.

Ettevõtlus:

- mitmekesine väikeettevõtlus;
- ettevõtlus, mis pakub tööd erinevatele sotsiaalsetele gruppidele;
- loodusressursside säästlik kasutamine:
  - puidu töötlemine lõpptooteks,
  - toimiv rannakalandus,
  - hooldatud põllud, karjamaad, metsamaad;
- arenenud teenindus ja kaubandus;
- korraldatud puhkemajandus.

Haridus- ja noorsootöö:

- igale lapsele võimetekohane haridus;
- kaasaegsete õppimis- ja kasvamisvõimalustega lasteaed, lastehoid ja kool;
- lähtuvalt uuest riiklikust õppekavast on tagatud õppevahendite piisavus koolis;
- noortele on tagatud (juhitud) tegevusvabadus ja selleks on loodud eeldused;
- elukestva õppe võimalus;
- korraldatakse täiskasvanute koolitust;
- raamatukogu kui info- ja kommunikatsioonikeskus (kooli ja raamatukogu koostöö).

Kultuur ja vaba aeg:

- kaitstavad loodus- ja muud objektid on eksponeeritud;
- jahindus-, kalastus- ja elamusturism;
- loodusvaatlus, sh linnuvaatlus;
- puhketurism (eraldatus, rahu);
- terviklikud erinevate huvigruppide poolt kasutust leidvad multifunktsionaalsed spordikompleksid valla eri piirkondades;
- muuseum kui Emmaste rahva merekultuuri pärandit koguv, säilitav ja avalikkusele vahendav kaasaegne mäluasutus;
- korrastatud supluskohtade (Liivalauka, Sõru, Külaküla, Prähnu) olemasolu;
- Sõru muuseum rikastab valla kultuurikeskkonda;
- Leisu koolimaja kui arhitektuurimälestise ja kohaliku kultuurikeskuse rekonstrueerimine ja perekeskuseks kohandamine.

Kodanikuliikumine:

- aktiivselt tegutsevad ja inimesi kaasavad külaseltsid;
- vallasisene ja -väline koostöö;
- toimiv info liikumine külavanemate kaudu;
- koostöö Hiiumaa Omavalitsuste Liidu, Hiiumaa Ettevõtjate Liidu, MTÜ-de ja SA-dega;
- sõprusvaldadega suhete loomine ja hoidmine.

Sotsiaalkeskkond:

- lapsesõbralik elukeskkond (mänguväljakud, puhkealad, valgustatud koolitee, jalgrattateed jne);
- oma valla õppijate toetamine;
- kindel ja turvaline pensionipõlv;
- päevatoad eakatele;
- puuetega inimeste kaasamine igapäevaellu;
- elamispinna olemasolu;
- rahuldav postiteenus.

Valla juhtimine:

- valla demokraatlik, inimeste aktiivsust ning ettevõtlust toetav stabiilne juhtimine.

4. ARENGUKAVA REALISATSIOONIPLAAN

				Maksumus milj. eurot			
Jrk. nr	Objekt	2011-2016	2017-2018	Kokku	vald	muu	Rahastaja
Looduskeskkond							
1	Emmaste keskasula heakorrastamine (pargid, teed, valgustus, mahajäetud hooned)	X		2,1	0,21	1,79	VE, PT
2	Turism. Matka- ja õpperadade rajamine	X		1,5	0,15	1,35	VE, PT
3	Emmaste keskasula pargiala sidumine Emmaste kooli pargialaga	X					VE
4	Mere reostusohu teadvustamine	X	X				VE, PT
5	Ekstensiivse põllumajanduse, sh loomakasvatuse toetamine	X	X				VE
Majanduskeskkond							
6	Mootorpurjeka Alar kattekonstruktsiooni rajamine	X		2		2	RE, PT
7	Liivalauka puhkeala väljaarendamine	X					VE, PT
8	Nurste puhkeala väljaarendamine	X		1,2	0,12	1,08	VE, PT
9	Tohvri kaitserajatiste eksponeerimine külastusobjektina	X					VE, PT

10	Mootorpurjeka Alar renoveerimine	X	X	8	0,8	7,2	VE, PT
11	Valla juhtide strateegilise planeerimise oskuste arendamine	X	X				VE, PT
12	Kalanduse arengu soodustamine, kalanduse kui elustiili toetamine	X	X				VE, PT
13	Ehitiste soojapidavuse suurendamine, energiaauditite teostamise propageerimine	X	X				VE, PT
Elu- ja sotsiaalkeskkond							
14	Kooli ventilatsioon (klassid, saal) välisvalgustus, teerajad tolmuvabaks	X		1	0,5	0,5	VE, PT
15	Spordiväljakute rajamine valla eri piirkondadesse	X		0,15	0,15		VE
16	Kinnisvara arenduse soodustamine (eluaseme programm)	X	X				
17	Valla eri piirkondade külade tegevuse soodustamine ja toetamine	X	X				
18	Emmaste-Mõisa jalgrattatee valgustuse rajamine	X		0,8	0,8		VE
19	Kooli saali võimaluste laiendamine kultuuriüritusteks (lava, valgustus, helindamine jne)	X		0,8	0,2	0,6	VE, PT
20	Mõisa spordikompleksi väljaarendamine EP: staadionikatte uuendamine, spordihalli küttesüsteemi ja ventilatsiooni uuendamine	X		9	1	8	VE, RE, PT

21	Ise otsustamisel põhinevale noorsoopoliitikale aluse panemine	X	X				
22	Uute innovaatiliste võimaluste otsimine meelelahutuse taseme parandamiseks	X	X				
23	Kalmistutele tööriistakuuride rajamine, piirdeaedade korrastamine	X		0,3	0,3		VE
24	Bussiootepaviljonide renoveerimine	X	X	1,6	1,6		
25	Väikeobjektid (rattahoidla, turnimisredelid, pingid, bussiootepaviljon) Emmaste kooli parki		X				
26	Sõru muuseumi tegevuse laiendamine		X				
27	Pühakodade orelite renoveerimise toetamine		X				
28	Välilava		X				
29	Maastikupilti kahjustavate ja kasutusest väljalangenud hoonete lammutamine	X	X				
Tehiskeskkond							
30	Tolmuvabad ja/või renoveeritud vallateed	X	X	8	8		VE
31	Veevärgi ja kanalisatsiooni rajamine või renoveerimine tihedamini asustatud piirkondades	X	X	3	0,3	2,7	VE, PT
32	Viidamajandus (kaart valla piiril, suunaviidad keskasulas, sadamas)	X		0,08			VE

33	Sõru sadama ja merekeskuse arendamine	X	X	6	0,6	5,4	VE, RE, PT

* RE – riigieelarve, VE – vallaeelarve, PT - projektitoetused

5. ARENGUKAVA KINNITAMINE JA MUUTMINE

Käesoleva arengukava kinnitamise, muutmise ja tühistamise õigus kuulub Emmaste Vallavolikogule.

Valla arengukava läbivaatamine volikogu istungil on kohustuslik vähemalt üks kord aastas.

LISAD

Lisa 1. Valla tugevused, nõrkused, muutusvajadus ja ohud

Looduskeskkond

TUGEVUSED

- kaitstud ja säilinud looduskeskkond (kunagise piirirežiimi mõju)
- käivitunud arendusprotsessid looduskeskkonna ekspluateerimisel (ettevõtluses, tervise edendamises jms)

NÕRKUSED

- põhjavee vähene kaitstus
- puudub jäätmejaam (aga jäätmemajad on)
- valla eelarve vähene finantsvõimekus
- turisti huvitavate loodusobjektide vähesus

OHUD

- reostusoht (eelkõige merereostuse oht)
- sõjast jäänud mürgid meres
- sagedased tormid
- nõrkus ära kasutada riiklike ja EL täiendavaid finantsskeeme
- hiigeltuulepargid

MUUTUSVAJADUS

- Emmaste keskasula heakorrastamine (pargid, teed, valgustus)
- turismi-, matka- ja õpperadade rajamine
- jalgrattatee valgustus
- põllumajanduse, sh loomakasvatuse propageerimine
- kalakoelmute taastamisele kaasaaitamine
- põhjavee kaitsmismeetmete leidmine ja rakendamine
- Tohvri kaitserajatiste korrastamine ja eksponeerimine
- Liivalauka puhkeala väljaarendamine
- Nurste puhkeala väljaarendamine
- mere reostusohu teadvustamine
- täiendavate finantseerimiskanalite leidmine ja rakendamine
- lülitumine EL struktuurfondidesse

Majanduskeskkond

TUGEVUSED

- ettevõtluse mitmekesisus
- ettevõtluse piirkondlik hajutatus
- käivitunud arendusprotsessid

NÕRKUSED

- tööjõupuudus
- tööpuudus (kõigile sotsiaalsetele gruppidele ei ole tööd)
- vähearenenud põllumajandus

- majutuskohtade vähesus
- vähe toitlustuskohti, kauplusi
- teenindusasutuste vähesus (nt juuksur)
- vähe kala ja kalamehi
- infotehnoloogilise kommunikatsiooni rakenduste nõrkus

OHUD

- tööjõu madala kvalifikatsiooni säilimine
- rahvaarvu jätkuv vähenemine, vananemine
- maailmamajanduse ja Eesti majanduse mõjud
- sõltuvus väliskapitalist
- riigi haldusreformidega seotud võimalikud negatiivsed mõjud
- suutmatus ära kasutada täiendavaid riiklikke ja EL finantsskeeme

MUUTUSVAJADUS

- mootorpurjeka Alar kattekonstruktsiooni rajamine ja purjeka renoveerimine
- Liivalauka puhkeala väljaarendamine
- Nurste puhkeala väljaarendamine
- Tohvri kaitserajatiste eksponeerimine külastusobjektina
- kalanduse arengu soodustamine
- valla- ja ettevõtete juhtide strateegilise planeerimise oskuste kasvatamine
- innovatsiooni ja tipptehnoloogia ning tootearendusliku suuna propageerimine ettevõtluses
- interaktiivse kommunikatsioonikeskkonna loomine
- uuenduslike, ettevõtlike, laialdase sotsiaalse võrgustikuga tippspetsialistide sidumine vallaga
- ettevõtete loomise toetamine
- kaugkoolituse soodustamine
- ehitise soojapidavuse suurendamine, energiaauditite teostamise toetamine
- Sõru sadama ja merekeskuse edasiarendamine külastuskohana
- klassikaliste sadamateenuste pakkumise edasiarendamine Sõru sadamas
- Tärkma ja Haldi väikesadamate väljaarendamine
- täiendavate finantseerimiskanalite leidmine ja rakendamine, lülitumine EL struktuurifondidesse
- valla hallatava kinnisvara vastavusse viimine energiatõhususe nõuetega
- taastuvenergeetika kasutuselevõtu toetamine oma kogukonna tarbeks
- loomade varjupaiga toetamine

Elu- ja sotsiaalkeskkond

TUGEVUSED

- avarad tegevusvõimalused (ei suudeta olemasolevat ressurssi kasutada)
- valla arengust huvitatud elanikud
- edumeelsed ettevõtted
- perearst, hambaravi, apteek
- toimiv spordielu keskuses
- oma lasteaed, lastehoid
- omanäoline kool
- pädev kaader hallatavates asutustes
- oma noortekeskus ja aktiivne noorsootöötaja

- gümnaasiumi ja ametikooli lähedus
- aktiivsed MTÜ-d
- oma muuseum
- korrastatud põhimaanteed
- transpordiühendus Kärdlaga, Tallinnaga, Saaremaaga
- korraldatud sotsiaalabisüsteem
- renoveeritud hooldekodu
- kalmistud
- kaunid mererannad

NÕRKUSED

- valla eri piirkondade ebaühtlane areng
- geograafiline eraldatus
- vallarahva vähene aktiivsus
- rahvaarvu vähenemine
- infokommunikatsioonivahendite nõrkus
- vähene seltsielu, vähene isetegevus
- vaba elamispinna puudus
- sotsiaaleluruumide puudumine
- vähene õpilaste arv põhikoolis
- laste arvu vähenemisest tulenevad raskused kooli ülalpidamisel
- vähene spordirajatiste ja aktiviseerimiskeskuse kasutamine
- renoveerimata Leisu perekeskus
- maha jäetud meierei ja kultuurimaja
- kvalifitseeritud tööjõu ebapiisavus hoolekandeteenuste korraldamisel
- eakate ja puuetega inimeste tegevusjuhendaja puudumine
- geograafiline eraldatus (ei tule välisesinejaid)
- ei ole kino

OHUD

- puudulik riigi regionaalpoliitika
- riigi otsuste mõju valla eelarvele
- haldusreformiga seotud võimalikud negatiivsed mõjud
- finantsraskustest tulenevalt õppekasvatustöö ja huvitegevuse kvaliteedi langus
- Emmaste keskusest väljaspool elavate noorte vähene ligipääs organiseeritud tegevusele
- suutmatus tagada kõigile sotsiaalsetele gruppidele tööhõive
- suutmatus pakkuda konkurentsieeliseid teiste omavalitustega võrreldes
- suutmatus ära kasutada täiendavaid riiklikke ja EL finantsskeeme
- hiigeltuuleparkide tekkimise oht

MUUTUSVAJADUS

- piisavalt tegevust noortele, sobiva keskkonna loomine noortele tegevuseks õues
- kooli ventilatsioon (klassid), välisvalgustus, tolmuvabad teerajad
- Tohvri Hooldekodu renoveerimine
- valla eri piirkondadesse spordiväljakute rajamine
- spordikomplekside tõhusama kasutamise leidmine
- ise otsustamisel ja tegemisel põhineva noorsoopoliitika koostamine ja realiseerimine, rahvusvaheline koostöö
- kinnisvaraarenduse soodustamine (eluaseme programm)

- valla eri piirkondade külade tegevuse soodustamine ja toetamine
- kooli saali võimaluste laiendamine kultuuriüritusteks (lava, valgustus, helindamine jne)
- uute innovaatiliste lahenduste otsimine meelelahutuse taseme ja võimaluste parandamiseks (kino, ajaleht jms)
- kalmistute tööriistakuuride rajamine, piirdeaedade korrastamine
- pühakodade tegevuse toetamine
- Sõru muuseumi tegevuse ja teenuste laiendamine
- tervishoiule ligipääsu parandamine ja olemasoleva tagamine
- interaktiivse kommunikatsioonikeskkonna loomine
- innovaatiliste, ettevõtlike, suure sotsiaalvõrgustikuga spetsialistide sidumine vallaga
- kohaliku ja Emmaste vallaga seotud elaniku osaluse tõstmine vallaelu korraldamises
- valla tulubaasi suurendamiseks võimaluste otsimine ja realiseerimine (ettevõtjate kaasamine)
- lülitumine EL struktuurfondidesse
- sotsiaaleluruumide soetamine
- terviseprofiilide koostamine
- seltsitegevuseks vajalikud ruumid Sõrule
- kõikide vanusegruppide huvihariduse toetamine

Tehiskeskkond

TUGEVUSED

- korrastatud bussiootepaviljonid
- üldine heakord
- hooldatud teeääred ja osaliselt ka teed
- arenenud internetiühendus

NÕRKUSED

- ebastabiilne elektrivarustus
- tolmuvaba kattega teede vähesus
- õhuliinidega analoogside
- kõrged liitumistasud
- veevärgi ja kanalisatsiooni vähene areng
- interneti poolt pakutavate võimaluste ärakasutamise madal oskus
- puuduvad kaugkütte piirkonnad

OHUD

- sõltuvus ilmastikust (elekter, transport, side)
- suutmatus ära kasutada täiendavaid riiklikke ja EL finantsskeeme

MUUTUSVAJADUS

- tolmuvabad ja/või renoveeritud vallateed
- veevärgi kanalisatsiooni rajamine või renoveerimine tihedamini asustatud (sh endise Emmaste võitööstuse elamud) piirkondades
- valla arenguks vajaliku elamispinna rajamise soodustamine
- õhuliinide asemele maasisesed kaablid
- Tohvri Hooldekodu renoveerimine
- Sõru Merekeskuse arendamine

- Mootorpurjeka Alar renoveerimine
- viidamajandus (kaart valla piiril, suunaviidad keskasulas, sadamas)
- täiendavate finantseerimiskanalite leidmine ja rakendamine, lülitumine EL struktuurifondidesse
- kaugküttepiirkonna loomine Emmaste ja Hindu külla

Lisa 2. Arenguvajaduste kokkuvõte

TUGEVUSED

Emmaste valla tugevuseks on kahtlemata tema kaitstud ja säilinud looduskeskkond. Samas toimib hästi ka juba välja ehitatud infrastruktuur (renoveeritud koolimaja, lasteaed, uus noortekeskus, bussipaviljonid, hooldatud teed ja jalgrattateed, toimiv prügimajandus).

Vallal on kvalifitseeritud kaader laste kasvatamiseks, õpetamiseks ja huvitegevuseks, välja töötatud on tugisüsteemid abivajajatele. Vallal on noortekeskus, raamatukogu ja muuseum, Sõru sadam.

Mitmekesine ja piirkondlikult hajutatud ettevõtlus ning selle sõltumatus kohaliku tarbija ostujõust vähendab oluliselt majanduslikke riske ja sellest tulenevaid negatiivseid tagajärgi. Kõik see loob inimesele võimalused oma elu paremaks korraldamiseks.

NÕRKUSED

Emmaste valla nõrkused tulenevad osaliselt tema geograafilisest asukohast (eraldatus) ning looduskeskkonna jätkusuutlikkusega seotud võimalikest ohtudest (põhjavee vähene kaitstus, mere reostumise oht), aga ka valla ebapiisavast finantsbaasist (vähearenenud veevärk ja kanalisatsioon) ning riikliku infrastruktuuri nõrkustest (ebastabiilne elektrivarustus, õhuliinidega analoogside).

Üheks esiletoomist väärivaks nõrkuseks on ka põllumajandus ja sellega seotud sidusalade traditsiooniliselt vähene areng. Kõigile sotsiaalsetele gruppidele pole vallal pakkuda tööd.

Arendussuundade valikul saab nõrkuseks oluliste uuringute ja üldistuste ning nende põhjal koostatavate arengukontseptsioonide puudumine (infotehnoloogilise kommunikatsiooni rakenduste nõrkus, ettevõtlusmaastiku visualiseerimatus, valla (müügi-) turunduskontseptsiooni puudumine, looduskeskkonna kui ressursi (ettevõtluses) väärtustamise kontseptsiooni puudumine.

OHUD

Emmaste vald ei ole majanduslikult suletud, kõik maailma ja Eesti majanduse suundumused on koheselt nähtavad ka Emmastes. Samuti on Emmaste vallale ohuna loodukeskkonna tasakaalu ja kvaliteeti rikkuvad reostused (põhja- ja merevesi, õhu ja looduse saastumise võimalused, hiigeltuulepargid).

Kõik ebamäärasus ja eriti selle venimine on tõsiseks ohuks Emmaste elu- ja ettevõtluskeskkonna arengutele. Sealjuures moodustab kõige suurema ohu põhjendamatud administratiivsed otsused, mis lähevad vastuollu valla elanike vajaduste ja soovidega.

Oluliseks ohuks tuleb lugeda suutmatust ära kasutada täiendavaid riiklikke ja EL finantsskeeme ja sealjuures eriti suutmatus aktiviseerida ettevõtjat ning valla elanikke (ka noori) projekte kirjutama.

MUUTUSVAJADUS

- tolmuvabad ja/või renoveeritud vallateed
- Emmaste kooli ventilatsiooni parandamine, välisvalgustus, tolmuvabad teerajad jm
- Emmaste-Mõisa jalgrattatee valgustuse ja pargiala rajamine (roheline koridor)
- Emmaste keskasula heakorrastamine (valgustus, teed, pargid, maha jäetud hooned)
- muuseumiarendus (muuseumi muutmine Hiiumaa merekultuuri pärandit koguvaks, säilitavaks ja avalikkusele vahendavaks kaasaegseks mäluasutuseks)
- MTÜ-dele suurem tegutsemisvabadus ja valla toetus
- kõigi vanusegruppide huvihariduse toetamine
- tagada kool elujõulisena ja konkurentsivõimelisena
- kvalifitseeritud kaadri voolavuse pidurdamine
- mootorpurjeka Alar kattekonstruktsiooni rajamine ja purjeka renoveerimine
- põhjavee kaitsmise meetmete leidmine ja rakendamine
- kalanduse kui elustiili toetamine
- kalakoelmute taastumisele kaasaaitamise meetmete leidmine ja rakendamine
- mere võimaliku reostuse teadvustamine
- Mõisa spordikompleksi võimaluste tõhusam rakendamine ja spordiväljakute rajamine valla eri piirkondadesse
- Tohvri Hooldekodu renoveerimine
- Liivalauka puhkeala väljaarendamine
- Tohvri kaitserajatiste eksponeerimine
- kinnisvara arendamise soodustamine (nn eluasemeprogramm)
- valla eri piirkondade külade tegevuse soodustamine ja toetamine
- ehitiste soojapidavuse suurendamine, energiaauditite teostamise propageerimine
- soodustada taastuvenergeetika arengut oma kogukonna tarbeks
- õhuliinide asemele maasisesed kaablid
- veevärgi ja kanalisatsiooni toomine tihedamini asustatud piirkondadesse
- kalmistute tööriistakuuride rajamine, piirdeaedade korrastamine
- bussiootepaviljonide renoveerimine
- uute innovaatiliste lahendite otsimine meelelahutuse taseme ja võimaluste parandamiseks
- ise otsustamisel ja tegemisel põhineva noorsoopoliitika koostamine ja realiseerimine (noorsootöö arengukava)
- valla tulubaasi suurendamise võimaluste leidmine, lülitumine EL struktuurifondidesse
- innovaatiliste, ettevõtlike, laialdase kontaktpinnaga tippspetsialistide sidumine vallaga
- kohaliku ja poolkohaliku elaniku kaasamine vallaelu korraldamisesse
- ettevõtete loomise toetamine
- põllumajanduse propageerimine
- loomade varjupaiga toetamine
- vallajuhtide strateegilise planeerimise oskuste tõstmine
- kaugkoolituse arengu toetamine
- Sõru sadama arendamine
- Tärkma ja Haldi väikesadamate väljaarendamine
- kooli saali võimaluste laiendamine kultuuriüritusteks (valgustus, helitehnika jm)
- turismi matkaradade ja looduse õpperadade rajamine
- pühakodade orelite renoveerimisele kaasaaitamine
- viidamajanduse (avalik valla kaart keskasulas, suunaviidad erinevates piirkondades) korrastamine
- sotsiaaleluruumide soetamine
- vallateede munitsipaliseerimine

Lisa 3. Käesolevale arengukavale lisanduvad arengukavad

o jäätmekäitlus	olemas
o lasteaia arengukava	olemas
o kooli arengukava	olemas
o sotsiaalhoolekande arengukava	vaja koostada
o muuseumi arengukava	olemas
o noorsootöö arengukava	olemas
o teehoiukava	olemas
o ühistranspordi arengukava	ei koostata
o ühisveevärgi- ja kanalisatsiooni arengukava	olemas
o külade arengukavad	4 kanti olemas (olemas MUHV ja Agapäeots, puuduvad Jausa, Emmaste keskasula ja Sõruots)

Ülo Kikas
Volikogu esimees